

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ

ҰЛТТЫҚ БАНКІ

№ 035 БАСПАСӨЗ РЕЛИЗИ

2005 жылғы 2 қараша

Қаржы нарығындағы ағымдағы жағдай туралы

1. Инфляция. Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің ресми деректері бойынша 2005 жылғы қазан айында инфляция өткен аймен салыстырғанда өсіп, 1,0% құрады (2005 жылғы қыркүйек айында – 0,8%). Азық-түлік тауарлары 0,6%, азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 1,8%, ақылы қызмет көрсету – 0,9% қымбаттады.

2005 жылғы қазанда азық-түлік тауарларына бағаның жұмыртқаға 8,1%, сүт және сүт өнімдеріне 3,2%, ет және ет тағамдарына – 0,9%, балық және теңіз өнімдеріне 0,9% өскені тіркелді. Жеміс-жидек өнімдеріне баға 1,4% арзандады.

Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобында бағаның негізгі өсімі бензинге – 13,0% (жыл басынан бері өсу 24,0%), дизель отынына – 12,3% және мазутқа 10,0% көтерілуінен болды. Бұдан басқа, киім мен аяқ киім – 1,0%, үйдің керек-жарақтары – 0,6%, жеке гигиена тауарлары және маталар – 0,3% қымбаттады.

Ақылы қызмет көрсету құрылымында тұрғын үй-коммуналдық саласының қызмет көрсетуіне бағаның өсуі, ең бастысы, газбен жабдықтаудың – 3,8% және тұрғын үйді ұстау – 0,8% көтерілуі нәтижесінде 2005 жылғы қазанда 0,7% құрады. Сондай-ақ білім беру саласында – 3,1%, мәдениет мекемелерінің қызметтері – 1,1%, денсаулық сақтау қызметтері – 0,9%, көлік қызметін көрсету – 0,6% қымбаттады.

Ағымдағы жылдың басынан бері инфляция – 6,0% құрады (2004 жылғы қаңтар-қазанда – 4,9%), азық-түлік тауарлары – 5,4%, азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 5,9%, ақылы қызмет көрсетулер – 7,3% қымбаттады.

2005 жылғы қазан айында инфляция жылдық көрсетуде 7,9% болды (2004 жылғы желтоқсанда – 6,7%).

2. Төлем балансы және сыртқы борыш. 2005 жылдың бірінші жартыжылдығының қорытындылары бойынша тауарлар экспортынан түскен түсім ағымдағы операциялар бойынша резиденттердің өсіп отырған шығыстарын өтеді. 2005 жылғы I жартыжылдықта ағымдағы операциялардың шоты бойынша активті сальдо 913 млн. долларды құрады. Тауарлар мен қызмет көрсетулердің экспорты өткен жылдың осындай кезеңімен салыстырғанда 47% өсіп, 14,3 млрд. доллар болды, ал импорт 34% өсіп, 8,3 млрд. долларға жетті.

Қазақстанға шетелдік тікелей инвестициялардың (ШТИ) жалпы келуі 2004 жылғы I жартыжылдықпен салыстырғанда 13,6% көбейіп, 2,7 млрд. долларды құрады. Осы сомаға «ҚазМұнайГаз» АҚ мәмілесінің нәтижесінде болған акционерлік капитал бойынша міндеттемелердің төмендеуі кіреді. Осы төмендеу сомасын есепке алмағанда, шетелдік тікелей инвестициялар түріндегі жаңа қаржыландырудың келуі 3 миллиардтық деңгейден асып түсті.

Шетел капиталының едәуір келуі республика банктері жүзеге асыратын сыртқы қарыз алу және қаржылық емес кәсіпорындардың орта- және ұзақ мерзімді заемдарды тартуы есебінен қамтамасыз етілді. ЕДБ 11% жаңа заемдарды игеруі базалық кезеңнің сомадағы деңгейінен асып түсті және 2,6 млрд. долларды құрады, оның 0,97 млрд. доллары орта мерзімді несиелерді игеруге тиесілі.

Тұтастай алғанда 2005 жылғы 6 айда жалпы сыртқы борыш 2,5 млрд. АҚШ долларынан астам көбейді және 2005 жылғы 30 маусымда 34,6 млрд. доллар деңгейіне жетті. Сыртқы борыштың өсімі, бірінші кезекте, екінші деңгейдегі банктердің (шамамен 2 млрд. долл.) және республикада жұмыс істеп тұрған шетел компаниялары филиалдарының (шамамен 360 млн. долл.) берешегінің өсуі есебінен болды.

Бұрынғыша шетелдік кредиторлар заем капиталын, негізінен өңделмеген мұнай мен табиғи газ өндірумен айналысатын кәсіпорындарға береді – жалпы сыртқы борышының 30,8%. Банктердің берешегі республиканың жалпы сыртқы борышының 26,2% құрады. Қазіргі кезде сыртқы берешектегі айтарлықтай үлеске сол сияқты негізгі қызмет түрі геологиялық барлау мен іздестірулер жүргізу болып табылатын кәсіпорындар ие болып отыр – 15,9%. Жалпы сыртқы борыштың 8,2% мемлекеттік борышқа сәйкес келеді.

Соңғы жылдары республиканың жалпы сыртқы борышының ЖІӨ-ге қатынасының көрсеткіші барынша жоғары (75% астам) болды. Сонымен қатар ЖІӨ-нің және тауарлар және қызмет көрсету экспортының жоғары өсу қарқыны арқасында орташа және ұзақ мерзімді болашақта төлем қабілеттілікті бағалау өлшемдерінің жақсарғанын атап айтқан жөн. Сонымен, жалпы сыртқы борыштың ЖІӨ-ге (СБ/ЖІӨ) және экспортқа (СБ/ТҚЭ) қатынасының көрсеткіштері жыл басындағы 78,8% және 142% салыстырғанда 2005 жылдың бірінші жартыжылдығының аяғында тиісінше 74,6% және 127,4% болды.

3. Халықаралық резервтер және ақша агрегаттары. 2005 жылғы қазанда Ұлттық Банктің халықаралық резервтері өсті.

Ағымдағы бағалармен Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері 4,0% өсті. Үкіметтің шоттарына шетел валютасының түсуі Қаржы министрлігінің сыртқы борышына қызмет көрсету және Ұлттық қор активтерінің толықтырылуы бойынша шығыстармен ішінара бейтараптандырылды. Нәтижесінде таза валюта қорлары 332,1 млн.долл. ұлғайды. Алтындағы активтер операциялар жүргізу нәтижесінде 2,4 млн.долл. өсті.

Елдің халықаралық резервтері тұтастай алғанда (ағымдағы бағамен), яғни Ұлттық қордың ақшасын қоса алғанда (алдын ала деректер бойынша 5 857,1 млн.долл.) 14,5 млрд.долл. болды. Алдыңғы айға өсу 4,6% болды.

Ұлттық Банктің таза ішкі активтерінің азаюы 2005 жылғы қазанда ақша базасының 0,3%-ға 640,7 млрд. теңгеге азаюына себеп болды.

2005 жылғы қыркүйекте ақша массасы банктік жүйедегі және кредиттік серіктестіктердегі таза сыртқы активтердің және сол сияқты ішкі активтердің ұлғаюы есебінен 7,2%-ға 2015,8 млрд.теңгеге өсті.

Қыркүйекте айналыстағы қолма-қол ақша 3,2% 414,7 млрд. теңгеге дейін, банктік жүйедегі және кредиттік серіктестіктердегі депозиттер - 8,2% 1601,1 млрд. теңгеге дейін өсті. Депозиттердің айналыстағы қолма-қол ақшамен салыстырғанда қыркүйекте қарқындап өсуі ақша массасы құрылымындағы соңғысының үлесінің 21,4%-дан 20,6%-ға төмендеуіне себеп болды.

2005 жылғы қыркүйекте ақша массасының кеңею қарқыны ақша базасының қарқындап өсуімен салыстырғанда ақша мультипликаторының ағымдағы жылғы тамыздағы 3,39-дан қыркүйекте 3,14 дейін азаюына себеп болды.

4. Валюта нарығы. 2005 жылғы қазанда АҚШ долларына қатынасы бойынша теңге бағамының әлсіреу үрдісі байқалды.

Бір айдың ішінде теңгенің АҚШ долларына бағамы 1 доллар үшін 133,57 теңге – 134,23 теңге ауқымында өзгерді. Осы кезеңде теңге 0,28% әлсіреді және қазанның аяғында теңгенің биржалық бағамы бір доллар үшін 134,21 теңге болды.

Қазанда Қазақстан қор биржасындағы биржалық операциялардың көлемі қосымша сауда-саттықтардағы мәмілелерді есепке алғанда қыркүйекпен салыстырғанда 23,7% төмендеді және 859,5 млн.долл. болды (жыл басынан бері – 9,1 млрд.долл.). Биржадан тыс валюта нарығындағы операциялар көлемі 7,2% төмендеді және жедел деректер бойынша 1,6 млрд. доллар болды (жыл басынан бері – 14,3 млрд. доллар).

5. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы. 2005 жылдың қазан айында Қаржы министрлігі мемлекеттік қазынашылық міндеттемелерді орналастыру жөнінде аукциондар өткізбеді. Бұл ретте мемлекеттік бағалы қағаздарды өтеу 2005 жылғы қазан айында сыйақы төлемдерін қоса алғанда 9,1 млрд. теңге болды. Нәтижесінде Қаржы министрлігінің айналыстағы бағалы қағаздарының көлемі қазан айының соңында бір айда 2,7% төмендей отырып 283,5 млрд. теңгені құрады.

Ұлттық Банктің ноталарының эмиссиясының көлемі 2005 жылғы қазан айында 2005 жылғы қыркүйек айымен салыстырғанда 196,3 млрд. теңгеге дейін 17,7% төмендеді, қысқа мерзімді ноталардың кірістілігі біршама көтерілді (қыркүйек айындағы 2,11%-дан қазан айындағы 2,15%-ға дейін). Қысқа мерзімді ноталарды өтеу 2005 жылғы қазан айында сыйақылар бойынша төлемдерді қоса алғанда 195,3 млрд. теңге болды.

Айналыстағы ноталардың көлемі қазан айының соңында өткен аймен салыстырғанда 0,7% ұлғая отырып, 196,3 млрд. теңгені құрады.

2005 жылғы қыркүйек айында репо, кері репо операциялары жүргізілген жоқ. Сондай-ақ Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын сатып алу және сату бойынша операциялар жүргізілген жоқ.

6. Банкаралық ақша нарығы. 2005 жылғы қыркүйек айында банктердің өтімді қаражаттарды банкаралық теңгелік депозиттерге орналастыру жөніндегі белсенділігінің артқаны байқалады. Бұл ретте орналастырылған банкаралық теңгелік депозиттердің көлемі тамыз айымен салыстырғанда 324,5 млрд. теңгеге дейін 64,5% ұлғайды. Орналастырылған банкаралық теңгелік депозиттер бойынша орташа алынған ставка тамыз айымен салыстырғанда біршама төмендеді (1,95%-дан 1,88%-ға дейін).

Банкаралық валютамен қарыз алу нарығында банктердің белсенділігінің артқаны байқалды. Үстіміздегі жылдың қыркүйек айында долларлық депозиттер 11,6 млрд. АҚШ долларына орналастырылды, бұл тамыз айындағы операциялар көлемінен 62,2% көп.

Орналастырылған долларлық депозиттер бойынша сыйақының орташа алынған ставкасы 2005 жылғы қыркүйек айында тамыз айындағы 3,47%-дан 3,66%-ға көтерілді.

Банкаралық қарыз алудың қалған түрлері бойынша операциялар шамалы көлеммен жүргізілді.

7. Депозит нарығы. Резиденттердің депозиттік ұйымдардағы депозиттерінің жалпы көлемі 2005 жылғы қыркүйек айында 2005 жылғы тамыз айымен салыстырғанда 1601,1 млрд. теңгеге дейін 8,2% ұлғайды. Депозиттер көлемінің ұлғаюы ұлттық валютадағы және сол сияқты шетел валютасындағы депозиттерде байқалды. Ұлттық валютадағы депозиттер 902,9 млрд. теңгеге дейін 5,5%, шетел валютасындағы депозиттер 698,2 млрд. теңгеге дейін 12,0% ұлғайды. Нәтижесінде депозиттердің үлес салмағы 57,9%-дан 56,4%-ға дейін төмендеді.

Занды тұлғалардың депозиттері 1077,3 млрд. теңгеге дейін 11,8% ұлғайды, ал жеке тұлғалардың депозиттері 523,8 млрд. теңгені құрай отырып 1,6% ұлғайды.

Халықтың (резидент еместерді қоса алғанда) банктердегі салымдары бір айда 531,4 млрд. теңгеге дейін 1,4% ұлғайды. Қыркүйек айында халықтың салымдар құрылымындағы теңгедегі депозиттері 288,6 млрд. теңгеге дейін 2,5%, шетел

валютасындағы депозиттері 242,8 млрд. теңгеге дейін 0,2% өсті. Нәтижесінде теңгедегі депозиттердің үлес салмағы 2005 жылғы қыркүйек айында тамыз айымен салыстырғанда 53,8%-дан 54,3%-ға дейін көтерілді.

Қыркүйек айында банктік емес заңды тұлғалардың теңгедегі мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2,8% (2004 жылғы қыркүйек айында – 2,7%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша 9,5% (9,8%) болды.

8. Кредит нарығы. Банктердің экономикаға кредиттері бойынша негізгі борышының жалпы көлемі 2005 жылғы қыркүйек айында 4,0% ұлғайды және 2118,5 млрд. теңге болды.

Ұлттық валютадағы кредиттер бір айда 1079,5 млрд. теңгеге дейін 4,0%, шетел валютасындағы кредиттер 1039,0 млрд. теңгеге дейін 4,0% ұлғайды. Нәтижесінде теңгедегі кредиттердің үлес салмағы тамыз айымен салыстырғанда өзгеріссіз 51,0% деңгейінде қалды.

Ұзақ мерзімді және сол сияқты қысқа мерзімді кредиттердің өсу үрдісі байқалып отыр. Ұзақ мерзімді кредиттер 1445,3 млрд. теңгені құрай отырып 4,5%, ал қысқа мерзімді кредиттер 673,2 млрд. теңгені құрай отырып 2,9% өсті. Қорытындысында ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы 67,9%-дан 68,2%-ға дейін өсті.

Тамыз айымен салыстырғанда банктік емес заңды тұлғаларға ұлттық валютамен берілген кредиттер бойынша сыйақының орташа алынған ставкасы 14,0%-дан 13,7%-ға дейін төмендеді, ал жеке тұлғаларға берілген кредиттер бойынша 19,3%-дан 19,4%-ға дейін өсті.